

JUL PÅ FINNSKOGEN

TEKST OG FOTO: TOR HÅBY
tor.haby@glomdalen.no

Skogfinske juletradisjoner

JULOTTAN: Else og Michael Waalberg mimrer over gamle tradisjoner i grensetraktene. Fram til 1945 sto finnskogingene opp i otta mil med hest en vei. for å dra på julegudstjeneste i Østmark kirke klokken 06.00 første juledag. Det ble både to og tre mil med hest en vei.

RØYKSTUE: Når skogfinnene skulle gjøre reint tak og veker for sot fra røykoven fylte de utgätte neversko med sand og brukte dem som skrubb.

KLATRER: Svenskene holder liv i myten om at tomtegubben kommer ned gjennom pipa på julaften.

KNUTGUBBER: Christer Nilsson ser tilbake på en gammel skikk som bare finnes som minner i gamle arkiver. 13 januar kledde grenseboerne seg ut som «knutgubber» for å markere at julen var slutt.

GLESBYGD: I grenda Lämbäcken mellom grensen og Østmark har innbyggerne satt opp ekstra utelys i bardunene til en lyktestolpe.

MANGE BRUKSOMRÅDER: Skjortevarmer i kalde krikker er bare noen bruksområder for denne skogfinske lykta.

KLAR FOR JUL: Familien Bonander trives, langt fra mas og utrygghet i Stockholm. Fra presteboligen til prekestolen i kirka er det fem minutter å gå.

I glesbygdens kirker ringes julen inn før daggry første juledag. Fram til 1945 reiste **finnskogingene** flere mil med hest til kirka i Østmark.

Visst er det tidlig morgenstund, men folk strømmer til for å få en bra plass. Til slutt er det så fullt at folk må stå i midtgangen. Det er ett av livets aller mest gripende stunder å høre en forsamling som helhjertet synger ut sin juleglede uten å skjemmes. «Var hälsad sköna morgenstund».

Slik beskriver Olof Hamps julestemningen i Østmark kirke i tidsskriftet Finnbygdens julenummer, årstallet er 1964.

Fram til 1945 sto finnskogingene fra begge sider av grensen opp ved 04-tiden første juledag for å rekke julottan i kirka klokken seks. Michael Wälberg fra Grue Finnskog er en av få fra norsk side som minnes den tre mil lange turen med hest og slede.

– Siste gang det ble kjørt med hest fra norsk side var julen 1945, sier Wälberg.

– Det er snart 30 år siden jeg opplevde julottan, da dro vi dit med bil. Jeg husker det som en stor og stemningsfull begivenhet, sier Else Wälberg

Ikke lov å sove

Før bilens tid var den lange ferden til kirka minst like stemningsfull som gudstjenesten. Store fakler lyste opp landskapet. Framme ved kirken ble faklene lagt på et stort bål. Bålet var godt å varme seg på før man gikk inn i den iskalde kirka.

Den som våget å titte gjennom nøkkelhullet i kirkedøra ved midnatt kunne få svar på sine spørsmål om framtida fra kirkens indre. Men risikoen var høy, for inne i kirken lurte onde ånder. For å verne seg mot dem var det bare å gå over kirkegården med beina i kors.

«Når det kom trearmet lys av kutalg eller sauetalg på bordet julaften, var det om å gjøre å sitte på rett side. Hvis et av lysene bøyd seg mot en person, var det varsel om at personen opplevde sin siste julekveld.»